

Handleiding docenten lessenserie

Schrijflab

Inhoud

Schrijflab – Overzicht lessen	3 - 15
Handleiding docenten Schrijflab	16 - 28

Schrijflab

Hoofddoel:

Korte creatieve verhalen schrijven

Leerlingen kunnen korte, creatieve verhalen schrijven en verhalen en verhaalfragmenten herschrijven tot een creatievere versie van de oorspronkelijke tekst.

Bij creatief schrijven in deze lessenserie gaat het om ‘.....producten die passen binnen de situatie of het genre dat wordt beoefend en tegelijkertijd origineel en vernieuwend zijn.’ (Broekkamp & Kieft, 2005). Bovendien zijn creatieve teksten vaak persoonlijk en drukken ze iets uit van de maker. Hiermee past deze definitie binnen de bredere definitie van creativiteit: werk dat zowel nieuw als passend is (Sternberg, 1999).

Ondersteunende doelen

1. **Leerlingen kunnen divergerend denken/ schrijven:** Leerlingen durven los te komen en zonder al te veel drempels/ beperkingen te schrijven.
2. **Leerlingen krijgen inzicht in het creatieve proces van anderen en van henzelf:** Leerlingen begrijpen 1. hoe het creatieve proces verloopt, 2. dat er meerdere mogelijkheden zijn en 3. dat het niet zonder moeite gaat.
3. **Leerlingen krijgen inzicht in de creativiteit van een tekst:** Leerlingen kunnen omschrijven welke aspecten van een tekst zij creatief vinden en ook aangeven waarom.

Voorwaarden

1. **Veiligheid:** Leerlingen voelen zich veilig om hun teksten voor te lezen of op een andere manier te delen. Daarom: elke serieuze inbreng wordt gehonoreerd, niets is gek of stom.
2. **Plezier in schrijven:** Leerlingen schrijven ongedwongen, wetende dat elke serieuze bijdrage gewaardeerd wordt en zijn daardoor niet bang om fouten te maken. Daarom: alle feedback is constructief en opbouwend, alle bijdragen worden gehonoreerd.
3. **Relevantie:** Leerlingen vinden de lessenserie relevant. Daarom: leerdoelen worden duidelijk aan de leerlingen kenbaar gemaakt

Terugkoppeling

1. **Feedback en evaluatie:** Leerlingen krijgen vaak voldoende tijd om de geschreven teksten uit te wisselen en bespreken. Daarom: tijdens ieder les is er tijd voor uitwisseling.
2. **Delen:** Alle teksten worden gedeeld binnen de lestijd (schrijven is gelezen worden). Daarom: korte teksten/fragmenten.

Didactische principes

1. **Dialogisch leren:** Leerlingen kunnen actief deelnemen aan groeps- en klassengesprekken over creatieve verhalen: ze kunnen de juiste vragen stellen en elkaar verder helpen. We kijken niet naar zakelijke teksten.
2. **Observerend leren:** Leerlingen kunnen door het observeren van het schrijfproces reflecteren op hun eigen schrijfproces en krijgen inzicht in hun eigen schrijfproces en dat van anderen.
3. **Scaffolding:** van gesloten en meer sturende naar vrijere en meer open opdrachten
4. **Vaste lesstructuur:** om leerlingen te helpen om ideeën te genereren, is er een steeds terugkerende divergerende denkfase door de lessenserie heen. Leerlingen weten al wat er van hen verwacht wordt, hebben al geoefend met divergerend denken en weten wat het doel is. Deze stappen worden ook steeds expliciet gemaakt. Dat maakt het voor hen sneller toepasbaar, waardoor er niet te veel tijd verloren gaat met inefficiënt werken. Daarom: gebruik maken van icoontjes zodat de leerlingen de fasen gaan herkennen en weten waarvoor deze bedoeld zijn.
5. **Snelkookpanprincipe:** de opzet is een **schrijflab**, waarbij in groepjes volgens een snelkookpanprincipe wordt gewerkt: het tempo ligt hoog, korte schrijfoopdrachten wisselen elkaar af zodat er tijd is voor schrijven maar ook voor het lezen / luisteren naar elkaars teksten.

Les 1:

Hoezo, creatief schrijven?

Doel	Leeractiviteiten
Voorkennis over creativiteit activeren.	Leerlingen vullen eerst een vragenlijstje over zichzelf in in hun mapje (Chelsea/Dweck): 1. Ik ben geboren met een bepaalde creativiteit en ik kan niet echt iets doen om dit te veranderen. 2. Creativiteit is een basisonderdeel van mezelf waar ik weinig aan kan veranderen. 3. Ik kan nieuwe dingen leren, maar mijn creativiteit kan ik niet veranderen. Daarna bespreken ze wat ze hebben ingevuld en de volgende vragen in groepjes van 3: 1. wat is creatief denken? 2. kun je creativiteit leren? 3. is creativiteit waardevol en waarom? Een rapporteur van het groepje maakt notulen en bewaart deze in zijn mapje.
Leerlingen kennen het doel van de lessenserie en weten wat hun beginsituatie is; ze hebben een duidelijk beeld van waar zij in de lessen naartoe werken en wat het de opzet van de lessen is. Leerlingen weten wat er deze les verder van hen verwacht wordt.	Leerlingen luisteren naar een introductie over wat creatief schrijven is en waarom het belangrijk is. Leerlingen horen wat de verdere activiteiten in deze les zijn.
Leerlingen weten wat het belang van creativiteit is en weten wat het verschil is tussen convergent en divergent denken.	Leerlingen luisteren naar uitleg en kijken naar een prezi met afbeeldingen en filmpjes over creatief denken en divergente en convergente denkprocessen. De kijkopdracht voor de leerlingen tijdens deze uitleg is: wat hadden jullie zelf nog niet besproken of wat is nieuw voor je van deze uitleg? Tijdens de uitleg schrijven leerlingen op hun formulier in steekwoorden op wat nieuw is of anders, wat afwijkt.
Leerlingen ervaren wat divergent denken is en passen de geleerde kennis toe.	Leerlingen oefenen divergent denken met een variant op de Alternative Uses test in groepjes: De appels¹ Groepjes van 4, vul in het schema zoveel mogelijk appels in. Ieder vakje moet gevuld worden met een andere appel. Denk zo creatief mogelijk en 'out of the box'. Denk na over hoe je een appel creatief kunt interpreteren!
Leerlingen kunnen creativiteit beoordelen en ervaren dat hoe verder je weg denkt van het oorspronkelijke idee hoe 'beter/origineler' de ideeën zijn.	Leerlingen evalueren de creativiteit van de gegenereerde ideeën.

Uit: <https://www.tes.com/teaching-resource/creative-thinking-lesson-plan-6359411>

Duur	Docentactiviteiten	Variabele
7 minuten.	Docent laat zien 1 slide met een vreemd kunstwerk, een gebouw en een gebruiksvoorwerp: vind je dit creatief? Daarna heel kort een videofragment over het schrijfproces van Harry Potter (JK Rowling, ... minuten). Docent geeft korte instructie bij de vragen. Vragen worden nog niet besproken!	Relevantie; Inzicht in het creatieve proces.
3 minuten.	Docent legt uit dat het aan het eind van deze les de bedoeling is dat leerlingen weten wat creatief denken/ schrijven precies is geeft aan dat het doel van de lessenserie is om betere ideeën te kunnen genereren en creatievere fragmenten te kunnen schrijven.	Veiligheid, structuur, relevantie.
15 minuten: 10 minuten uitleg en 5 minuten uitwisseling met leerlingen.	Docent legt uit wat creativiteit en creatief denken is en wat het verschil is tussen divergent en convergent denken. Ook gaat de docent in op het belang van creativiteit in de maatschappij. Na afloop van de uitleg wordt in een onderwijsleergesprek besproken welke ideeën afwijken van de ideeën van de leerlingen. En welke ideeën die leerlingen hadden zijn nu nog niet aan bod gekomen?	Inzicht in het creatieve proces van anderen en van jezelf; veiligheid; structuur.
5 minuten.	Docent legt de oefening uit en timet. Benadrukken dat het niet mooi getekend hoeft te zijn: het is een schets! Het gaat om het idee.	Divergent denken.
10 minuten.	Van elk groepje zit er iemand in de jury. De jury kiest twee winnaars: 1 voor het groepje met de meeste ideeën en 1 voor het groepje met de meest creatieve ideeën. Docent bespreekt het even kort na.	Beoordelen van creativiteit

Les 2: Mix je verhaal

Doel	Leeractiviteiten
Leerlingen weten de relatie van deze les met de vorige les.	Leerlingen schrijven op hun blaadje op wat voor hen het meest belangrijke was van de vorige les.
Leerlingen weten wat er van hen verwacht wordt in deze les.	Leerlingen luisteren naar de uitleg van de docent over de lesdoelen.
Leerlingen kunnen de kenmerken zijn van een effectieve brainstorm benoemen. Leerlingen weten dat je het brainstormproces moet verlengen om tot bijzondere ideeën te komen.	Leerlingen bekijken twee korte filmpjes waarbij een leerling een mindmap maakt bij een fictief personage. Een filmpje waarbij een goede mindmap een filmpje waarin een minder goede mindmap ontstaat. Leerlingen beantwoorden in duo's de vraag welke leerling het het beste doet en schrijven 3 do's en 3 don'ts op. Bij een goede mindmap denken leerlingen verder weg van het personage en schrijven ze niet alleen de eerste indrukken op: hoe verder weg van het oorspronkelijke concept, hoe origineler de ideeën.
De leerling oefenen met het genereren van ideeën.	Leerlingen kiezen een personage uit een lijstje en maken een mindmap bij het personage. De mindmap wordt straks als inspiratiebron gebruikt om het verhaal verder te schrijven.
De leerling oefent met het genereren van ideeën en ervaart, door drie verhaallopties te formuleren, hoe het is om verder te denken dan de eerste gedachte/ingeving.	De leerling heeft nu al een personage met ideeën daarbij en vult dit aan met drie opties uit de kolommen Wat? Waar? Wanneer? en bedenkt hiermee drie verschillende verhaalcombinaties, snel, dus go, go, go! De leerling schrijft bij iedere verhaalloptie in steekwoorden heel kort het idee op, zodat drie verhaaldeeeën ontstaan.
De leerling oefent op een sturende manier met het schrijven van een kort verhaal.	De leerling kiest een van de verhaallijnen die hij heeft bedacht en schrijft zijn verhaal: ongeveer 300 woorden.
De leerlingen merken dat verhalen erg kunnen verschillen en oefenen met het geven van feedback.	In een groepje van 4 lezen leerlingen elkaars verhaal. Ze lezen het in stilte en geven het aan elkaar door. Ze schrijven voor zichzelf bij ieder verhaal op een post-it een top en een tip. Na afloop van ieder verhaal wisselen ze even kort de tips en tops uit en ieder plakt de tips en tops die hij gekregen heeft in het mapje.

Duur	Docentactiviteiten	Variabele
2 minuten.	Docent inventariseert kort de bevindingen.	Structuur.
2 minuten.	Docent legt uit dat leerlingen een kort verhaal gaan schrijven. Tafels staan in groepjes van 4.	Structuur / Veiligheid.
8 minuten.	Docent geeft instructie en inventariseert op het bord waarom het ene proces beter was dan het andere. Lijst met do's en don'ts komt op het bord.	Inzicht in het creatieve proces/ divergerend denken.
3 minuten	Docent geeft korte instructie, timer op het bord.	Divergerend denken.
5 minuten.	Docent geeft korte uitleg en timer op het bord.	Divergerend denken / Snelkookpan.
15 minuten.	Docent legt aan het begin kort uit dat leerlingen nu hun verhaal mogen schrijven. Niet te lang twijfelen of nadenken, go, go, go!	Creatief schrijven.
Nog 15 minuten voor uitwisseling.	Korte instructie geven over het voorlezen, respecteren en de post-its.	Feedback en evaluatie/ inzicht in de creativiteit van een tekst/ Veiligheid/ Delen.

Les 3:

De trap kraakt.....

Doel	Leeractiviteiten
leerlingen kunnen verwoorden wat ze moeilijk vonden aan het schrijven en wat makkelijk.	Leerlingen bedenken 1 aspect wat ze makkelijk vonden bij het schrijven van een verhaal tijdens de vorige les en 1 aspect wat ze moeilijk vonden.
Leerlingen hebben inzicht in technieken waarmee je een verhaal(fragment) spannend kunt maken.	Leerlingen luisteren naar korte instructie van de docent en doen een vergelijkingsoefening: ze lezen 3 spannende verhaalfragmenten Opdracht: lees een fragment en noteer in de kantlijn waar er iets van spanning ontstaat. Waardoor ontstaat de spanning?
Leerlingen kunnen beschrijven wat de kenmerken zijn van een effectief creatief schrijfproces.	Leerlingen lezen een spannende creatieve tekst en een minder spannende creatieve tekst en observeren vervolgens hoe deze teksten tot stand zijn gekomen. Ook relateren aan hoe zij zelf schrijven.
Leerlingen ervaren hoe het is om een spannend verhaalfragment te schrijven en wat wel en niet werkt.	Leerlingen gebruiken de tekst uit de vorige les die ze al geschreven hebben en maken deze nu spannend.
Leerlingen leren van elkaars verhaalfragmenten hoe je een bestaande tekst spannender kunt maken.	Leerlingen lezen hun fragment spannend voor als zij willen.

Duur	Docentactiviteiten	Variabele
3 minuten.	De docent inventariseert in een gesprekje even kort waar leerlingen zoal mee kwamen.	Structuur
15 minuten.	Docent geeft korte uitleg en inventariseert in een klassengesprek de bevindingen van de leerlingen op het bord. Vindt iedereen hetzelfde spannend, of juist niet? Hoe komt dat?	Inzicht in de creativiteit van een tekst/ dialogisch leren
10 minuten.	Docent geeft instructie bij observerend leren; inventariseert reacties; er ontstaat een lijst op het bord: welke leerling doet het beter?	Inzicht in het creatieve proces; Inzicht in het creatieve schrijfproces.
20 minuten.	Docent geeft korte uitleg.	Leerlingen kunnen een verhaal(fragment) herschrijven tot een betere, creatievere versie van de oorspronkelijke tekst.
10 minuten.	Docent vraagt of leerlingen hun fragment willen voorlezen. Laat leerlingen het dan ook spannend voorlezen. Niet laten beoordelen, alleen voorlezen. Vraag hoe geprobeerd is om het spannend te maken. Als ze echt niet willen voorlezen kunnen ze ook weer in een groepje elkaars verhaal lezen.	Delen.

Les 4:

Bulderen, fluisteren, krijsen of hijgen?

Doel	Leeractiviteiten
Leerlingen zien het verband van deze les met de vorige lessen en worden zich bewust van de vele manieren waarop je iets kunt zeggen.	Leerlingen luisteren naar de uitleg.
Leerlingen ervaren hoe het is om samen ideeën te genereren.	Leerlingen luisteren naar de docent en bedenken in tweetallen tien verschillende manieren waarop mensen duidelijk kunnen maken dat gebruik van telefoons niet is toegestaan en noteren deze op het formulier met daarbij wie het zegt.
Leerlingen ervaren dat er heel veel verschillende mogelijkheden zijn en inspireren elkaar.	Leerlingen vergelijken in een viertal de uitspraken en wisselen in de klas o.l.v. de docent kort de uitspraken uit.
Leerlingen hebben bewust nagedacht over de manier waarop je uitspraken formuleert in een dialoog en wat het effect is van de formulering.	Leerlingen schrijven in tweetallen achter elk/enkele van de tien uitspraken dialooglabels waarmee ze aangeven hoe en op welke toon de zin wordt uitgesproken. En of het bij deze uitspraak nodig is om aan te geven op welke toon iemand het zegt of dat de uitspraak dit zelf al duidelijk maakt.
Leerlingen reflecteren op de verschillende manieren van formuleren en beoordelen de dialogen en de formulering van de dialogen.	Leerlingen noemen voorbeelden van uitspraken waarbij dialooglabels volgens hen niet nodig zijn: kan de klas goed raden welke toon de schrijver in gedachten had? Wat zijn de verschillende effecten als je wel of niet de toon benoemt? (Show, don't tell.)
Leerlingen ervaren hoe het is om samen een creatief verhaal te schrijven.	Leerlingen luisteren kort naar de instructie en krijgen het begin van een verhaal waarin een alien een vraag stelt. Ze schrijven daarna het korte verhaal af.
Leerlingen leren van elkaars verhalen.	Leerlingen lezen hun verhaal voor in hun groepje voor, de dialoog wordt gespeeld als een toneelstukje.

Duur	Docentactiviteiten	Variabele
3 minuten.	Docent geeft instructie: We hebben de afgelopen lessen twee korte verhaalfragmenten geschreven. Vandaag gaan we kijken naar dialoog: personages spreken...en laten zich zien door wat en hoe ze iets zeggen.	Structuur.
5 minuten.	Docent introduceert de les en geeft korte instructie	Divergerend denken.
5 minuten.	Docent vraagt in een onderwijsleergesprek om van elke groepje een uitspraak voor te lezen. (Bijvoorbeeld expliciet en impliciet, de bijzonderste/opvallendste uit het groepje).	Inzicht in het creatieve proces; Inzicht in het creatieve schrijfproces/ Delen.
4 minuten.	Docent geeft kort instructie.	Creatief schrijven.
5 minuten.	Onderwijsleergesprek waarin de docent vraagt: Welke uitspraken zijn vaker door leerlingen genoemd? Zijn dezelfde dialooglabels gebruikt? Wat zijn verschillen, maakt het iets uit?	Creatief schrijven.
15 minuten.	Docent geeft uitleg en de instructie om te gaan schrijven .	Creatief schrijven.
10 minuten.	Docent vraagt wie zijn stukje wil voorlezen.	Inzicht in de creativiteit van een tekst/ delen.

Les 5:

Eén verhaal op verschillende manieren

Doel	Leeractiviteiten
Leerlingen zijn zich bewust van het effect van perspectief.	Leerlingen luisteren/lezen en beantwoorden de vraag.
Leerlingen weten wat er van hen wordt verwacht tijdens deze les en zien de relatie tussen deze les en de vorige lessen.	Leerlingen luisteren naar de uitleg.
Leerlingen oefenen met het genereren van ideeën.	Leerlingen luisteren naar de docent en kiezen drie perspectieven bij een gebeurtenis uit een van hun drie al geschreven verhalen en maken bij ieder perspectief een woordweb.
Leerlingen beoordelen een creatief product en geven opbouwende feedback.	Leerlingen wisselen in tweetallen kort hun perspectieven uit en geven elkaar feedback: welke is het meest origineel, zijn er nog leuke aanvullingen te bedenken? Als je samen verder denkt, kun je dan nog meer verzinnen?
Leerlingen schrijven een creatief verhaal.	De leerling kiest een van de drie perspectieven en schrijft het verhaal vanuit het gekozen perspectief, past het taalgebruik uiteraard aan.
Leerlingen beoordelen en geven feedback op een creatief product.	Leerlingen lezen in een groepje van 4 aan elkaars verhaal en schrijven bij ieder verhaal een tip en een top op: iedere leerling krijgt zo 3 tips en 3 tops. 3 leerlingen lezen hun verhaaltje in de klas voor.

Duur	Docentactiviteiten	Variabele
5 minuten.	Docent leest twee variaties van hetzelfde verhaal vanuit een verschillend perspectief voor, leerlingen luisteren en beantwoorden de vraag: vanuit wie of wat is dit geschreven? Even kort bespreken wat ze bedacht hebben.	Relevantie/ structuur.
3 minuten.	Docent geeft korte uitleg over taalgebruik en perspectief. Hoe iemand iets ziet en erover denkt heeft ook te maken met hoe iemand is, wat hij heeft meegemaakt, hoe hij ergens over denkt. Dat komt soms tot uiting in het taalgebruik. Net als in de film kleurt het perspectief wat we zien. Vraagt aan de leerlingen: in welke lessen zijn we eerder al tegengekomen dat het personage van waaruit je iets leest cruciaal is?	Structuur/ veiligheid.
5 minuten.	Docent geeft instructie: Je hebt de afgelopen lessen drie verhalen geschreven in je mapje. Kies uit die drie verhalen 1 gebeurtenis waar je vandaag mee aan de slag zou willen. Kies drie perspectieven van waaruit je deze gebeurtenis beschrijft. Net zoals je bij Mix je eigen verhaal een personage hebt gekozen, maar nu mag je zelf kiezen. Maak op het formulier bij ieder personage/ perspectief een woordweb.	Inzicht in het creatieve proces; Inzicht in het creatieve schrijfproces/ Delen.
4 minuten.	Docent legt kort uit en houdt de tijd bij.	Inzicht in het creatieve proces/ delen/ feedback en evaluatie.
15 minuten.	Docent legt kort uit en houdt de tijd bij.	Creatief schrijven.
4 minuten.	Docent legt kort uit en houdt de tijd bij. Docent laat leerlingen voorlezen in de klas.	Creatief schrijven.

Les 6:

Publiceren!

Doel	Leeractiviteiten
Leerlingen denken divergent en schrijven creatief.	Leerlingen luisteren naar uitleg van de docent en schrijven hun verhaal
Leerlingen krijgen inzicht in creatieve teksten en geven elkaar opbouwende kritiek.	Leerlingen lezen elkaars verhaal op het scherm en schrijven in elkaars mapje feedback: twee tips en twee tops. Ze bespreken deze feedback even kort met elkaar.
Leerlingen verwerken feedback en schrijven creatief.	Leerlingen vullen hun verhaal aan en verbeteren aan de hand van de feedback die ze kregen. Ze mailen de eindopdracht naar de docent. Leerlingen mogen de opdracht thuis afmaken of tijdens een volgende les.
Leerlingen geven feedback.	Leerlingen vullen het vragenlijstje van de eerste les nog een keer in en reflecteren op de lessenserie.

Duur	Docentactiviteiten	Variabele
25 minuten.	De docent legt kort uit dat we deze les het laatste verhaal gaan schrijven dat ook wordt gepubliceerd in een verhalenbundel van de klas. De docent deelt het formulier met de 9 foto's uit. Ze schrijven een verhaal waarin ze minstens 3 van de 6 foto's verwerken.	Structuur / creatief schrijven
10 minuten.	De docent legt kort uit hoe de leerlingen de feedback moeten geven.	Feedback en evaluatie.
10 minuten.	Docent houdt de tijd in de gaten.	Creatief schrijven.
	De docent vraagt leerlingen het vragenlijstje van drie vragen nog een keer in te vullen en vraagt in een kort klassengesprek na wat leerlingen van de lessenserie vonden en of ze vonden dat ze er iets van geleerd hebben. Wat vonden ze leuk, wat moeilijk?	Structuur. Evaluatie/feedback.

Handleiding docenten Schrijflab

Al het benodigde materiaal (worddocumenten, filmpjes) is te vinden in de map Schrijflab bij de map van de betreffende les. Als het een prezi betreft, vind je de link ook in je mail.

Les 1:

Hoezo, creatief schrijven?

Het doel van deze les is dat leerlingen weten wat het belang van creativiteit en creatief denken is en dat zij zelf ervaren wat creatief denken is. Ook wordt voor hen duidelijk wat zij de komende lessen gaan doen.

Lesindeling:

1. Wat denken jullie?	10 minuten
2. Creativiteit, wat weten we?	15 min: 10 minuten uitleg, 5 minuten bespreken
3. Oefening: de appels	5 minuten
4. De winnaar is.....	10 minuten

1. Wat denken jullie?

Deel het mapje met het materiaal voor de eerste les uit. Leg uit dat iedere les een nieuwe les wordt toegevoegd en dat alle materiaal dat leerlingen schrijven of maken in het mapje moet worden bewaard. Het mapje blijft altijd op school.

Vertel de leerlingen dat we starten met de lessenserie creatief schrijven en dat je benieuwd bent hoe zij over creativiteit denken en over creatief schrijven. Om ze een beetje op gang te helpen krijgen ze een kort filmpje te zien van JK Rowling die vertelt over het schrijfproces van Harry Potter (3 minuten) en 1 prezi met afbeeldingen. Je legt nog niets uit maar vraagt hun wel: Vind je dit creatief?

Filmpje JK Rowling: duur: 3 minuten

http://prezi.com/ljbbfeodtbuk/?utm_campaign=share&utm_medium=copy

Leerlingen maken vervolgens individueel de volgende vragenlijst in hun mapje (zie voor de vragenlijst het leerlingmateriaal):

1. Ik ben geboren met een bepaalde creativiteit en ik kan niet echt iets doen om dit te veranderen.
2. Creativiteit is een basisonderdeel van mezelf waar ik weinig aan kan veranderen.
3. Ik kan nieuwe dingen leren, maar mijn creativiteit kan ik niet veranderen.

Daarna bespreken ze wat ze hebben ingevuld en de onderstaande vragen. Ze bespreken dit in groepjes van 4.

1. Wat is creatief denken?
2. Kun je creativiteit leren?
3. Is creativiteit waardevol en waarom?

Een notulist van het groepje maakt notulen en bewaart deze in zijn mapje. Dus slechts 1 leerling hoeft aantekeningen te maken van hetgeen besproken wordt.

Vragenlijst

Formulier aantekeningen

2. Creativiteit: wat weten we?

Je legt aan de hand van de prezi met afbeeldingen en met filmpjes uit wat creativiteit is, wat de betekenis van creativiteit is in de maatschappij en wat het verschil is tussen divergent en convergent denken. Een toelichting bij deze prezi staat in het word-document in de map.

De kijkopdracht voor de leerlingen tijdens deze uitleg is:

Wat hadden jullie zelf nog niet besproken of wat is nieuw voor je van deze uitleg?

Tijdens de uitleg schrijven leerlingen op hun formulier in steekwoorden op wat nieuw is of anders, wat afwijkt.

In een onderwijsleergesprek bespreek je welke ideeën afwijken van de ideeën van de leerlingen. En welke ideeën hadden zij die nu nog helemaal niet aan bod zijn gekomen?

Prezi creativiteit http://prezi.com/cptrq6zzflcy/?utm_campaign=share&utm_medium=copy
Formulier steekwoorden/aantekeningen

3. De appels

De leerlingen gaan nu oefenen met divergent denken: De appels. Daarbij moeten ze beginnen met een appel en vervolgens zo ver mogelijk weg denken van de appel: 'out of the box'. Ze werken in een groepje van 4.

Instructie:

'Je gaat in het raster met je groepje appels tekenen in een van jullie mapjes. Als eerste tekent iemand in het eerste vakje linksboven een appel. Het hoeft niet netjes of mooi, dat kan ook niet, want het gaat om een schets, het gaat om het idee. De eerste appel staat op papier en nu gaat iedereen na elkaar in het volgende vakje een andere appel tekenen. Denk zo creatief mogelijk en 'out of the box'. Denk na over hoe je 'appel' creatief kunt interpreteren! Je moet dus afdwalen van de eerste appel. Het gaat om twee dingen: zoveel mogelijk verschillende appels en zo origineel of creatief mogelijke ideeën bij 'appel'. Je moet wel om de beurt tekenen. Voor iedere categorie is er een prijs: een Tony Chocology voor de meest creatieve ideeën en een voor de meeste ideeën. Jullie hebben 5 minuten.'

Rasterformulier appels

4. De winnaar is.....

Alle papieren worden op het bord of de muur geplakt. Wijs van ieder groepje iemand aan, deze 6 of 7 leerlingen vormen de jury en gaan overleggen welke groepjes de twee prijzen hebben gewonnen:

1 prijs voor de meeste appels.

1 prijs voor de meest creatieve/originele appels.

De jury licht toe waarom zij vonden dat de winnaar de meest originele appels had. Bespreek ook even na hoe leerlingen het vonden om te doen. Ging het bij de een makkelijker dan bij de ander?

Twee repen chocolade

Les 2:

Mix je verhaal

Het doel van deze les is dat leerlingen een kort verhaal schrijven, of een stukje van een verhaal. Ze worden daarbij geholpen doordat het genereren van ideeën gestuurd is.

Lesindeling:

1. Hoe zat het ook alweer?	4 minuten
2. Welke is de beste?	8 minuten
3. Nu jij!	3 minuten
4. Kies en bedenk!	5 minuten
5. Schrijven, go, go, go	15 minuten
6. Delen	15 minuten

1. Hoe zat het ook al weer?

Deel het pakketje voor deze les uit en laat leerlingen in 30 seconden in hun mapje opschrijven wat voor hen het meest belangrijke was van de vorige les. Inventariseer dit even kort en schrijf bijvoorbeeld een paar punten op het bord.

Leg uit dat de leerlingen in deze les een kort verhaal of verhaalfragment gaan schrijven.

2. Welke is de beste?

De leerlingen zien twee afbeeldingen van een woordweb. De vraag is: welk woordweb vind jij het beste? Laat de leerlingen overleggen welk woordweb zij het beste vinden en laat ze drie do's en drie don'ts formuleren voor een woordweb (in een van hun mapjes). De leerlingen schrijven de do's en don'ts op het bord.

Bespreek dit kort samen met de leerlingen en maak de link met het creatieve proces: hoe verder je wegdenkt van het oorspronkelijke gegeven/ idee, hoe origineler de ideeën. Dit kost vaak wel meer moeite dan gewoon alleen opschrijven wat je het eerst te binnen schiet.

Twee afbeeldingen van een mindmap in het mapje les 2

3. Nu jij!

De leerlingen kiezen uit het lijstje 'Wie' een personage en maken een woordweb op hun formulier: niet te lang doen over de keuze, go!

Instructie:

Schrijf in het woordweb in je mapje zoveel mogelijk op over je personage. Probeer verder te denken dan de ideeën die je meteen te binnen schieten en ga verder met de woorden die eromheen zijn ontstaan, zoals we ook in het voorbeeld zagen. Schrijf je personage in het midden. Je mag alles bedenken wat je wilt, het is niet goed of fout, je hebt 3 minuten! Go!!

WIE?		
Duif	Een euromunt	Een mobieltje
Balletdanser(es)	Een hardloper	Een weerwolf
De zoon van Donald Trump	Een postbode	
Een dief	Een lucifer	

Formulier kolommen
Formulier woordweb (leeg vel in mapje van de leerlingen)

4. Kies en bedenk!

Nu gaan de leerlingen drie verhaalsopties bedenken. Het is belangrijk dat zij niet maar 1 optie bedenken, omdat je vaak tot originelere ideeën komt als je langer nadent.

De instructie:

Bekijk de onderstaande tabellen en kies uit de onderdelen Wat? Waar? Wanneer? steeds 1 optie en maak daarmee drie verschillende combinaties. Schrijf bij iedere combinatie in steekwoorden in je mapje heel kort een idee voor een verhaal op. Je krijgt dus in totaal 3 verhaallideeën, minder mag niet. Je hebt beperkt de tijd, 5 minuten, dus go, go, go!

Wat?	Waar?	Wanneer?
Explosie	Op de kermis	2050
Bad hair day	In de bergen	Middenin de nacht
Afgestaan	Op school	De Tweede Wereldoorlog
Verraden	Op het dak	De middeleeuwen
Misverstand	In de stad	Vorig jaar
Geheimzinnig pakje	In space	2012
Familieweekend	In het water	In de zomervakantie
Verloren	Een donker steegje	Tijdens de landing
Moord	In het kastje	Tijdens een dutje

Formulier kolommen

5. Schrijven, go, go, go!!

Kies een van de drie verhaallijnen die je hebt bedacht en schrijf je verhaal of je fragment. Een onderdeel kan ook een kleine rol in je verhaal spelen. Je hebt 15 minuten om te schrijven.

Formulier verhaalschrijven

6. Delen

In een groepje van 4 lezen leerlingen elkaars verhaal in stilte. Ze schrijven voor zichzelf bij ieder verhaal op een post-it een top en een tip. Na afloop van ieder verhaal wisselen ze even kort de tips en tops uit en ieder plakt de tips en tops die hij gekregen heeft in het mapje.

Post its
Formulier voor post-its
Plakband

Les 3:

De trap kraakt.....

De vorige les hebben leerlingen een kort verhaal(fragment) geschreven. Deze les voegen we daar iets aan toe: probeer een spannend verhaal te schrijven.

Lesindeling:

1. Hoe was het?	3 minuten
2. Echt spannend?	15 minuten
3. Hoe ontstaat de tekst?	10 minuten
4. Schrijven, go, go, go	20 minuten
5. Delen	15 minuten

1. Hoe was het?

Leerlingen bedenken 1 aspect dat ze makkelijk vonden bij het schrijven van een verhaal tijdens de vorige les en 1 aspect dat ze moeilijk vonden. Ze wisselen even kort uit met hun buurman. Vraag aan een aantal groepjes even kort wat ze besproken hebben.

2. Echt spannend?

Leerlingen lezen 3 korte spannende verhaalfragmenten. Leerlingen moeten de fragmenten met elkaar vergelijken.

Instructie:

Lees een fragment en noteer in de kantlijn waar er iets van spanning ontstaat. Waardoor ontstaat de spanning? Welk fragment vond je spannend? Waardoor komt dat? Vinden jullie hetzelfde spannend of niet?

Formulieren met fragmenten (in mapje van de les)

3. Hoe ontstaat de tekst?

Leerlingen lezen een korte spannende creatieve tekst en een minder spannende creatieve tekst en observeren vervolgens hoe deze teksten tot stand zijn gekomen.

Instructie:

Welke schrijver doet het het best? Waardoor komt dat? De leerlingen noteren in tweetallen

Laat de leerlingen overleggen over welk schrijfproces zij het beste vinden en laat ze drie do's formuleren voor het schrijven van een spannend verhaalfragment (in een van de mapjes).

Bespreek dit kort samen met de leerlingen en maak de link met het creatieve proces.

Formulier do's
Filmpjes

4. Schrijven, go, go, go.....

Leerlingen kiezen nemen het verhaal van de vorige les en herschrijven het verhaal nu spannend!

Instructie:

Lees je verhaal van de vorige les goed door en herschrijf je verhaal en maak het spannend. Je hebt 20 minuten om te schrijven.

5. Delen

Vraagt of leerlingen hun fragment willen voorlezen en vraag leerlingen om het spannend voor te lezen. Niet klassikaal laten beoordelen, alleen voorlezen. Vraag hoe geprobeerd is om het spannend te maken.

Als leerlingen echt niet willen voorlezen is, kunnen ze in een groepje elkaars verhaal lezen, zoals de vorige les.

Les 4:

Bulderen, fluisteren, krijsen of hijgen?

In deze les schrijven leerlingen een kort verhaal waarin (directe rede) voorkomt. Ze kiezen daarvoor bewust woordgebruik dat bij een personage past en oefenen met verschillende tags (zei, sputterde, schreeuwde, riep) om te tonen wat het personage denkt en voelt. Ook oefenen we met het principe show, don't tell bij het schrijven van dialoog.

Lesindeling:

1. Hoe zei je.....?	3 minuten
2. Gebruik van telefoons is niet toegestaan	5 minuten
3. Uitwisseling	5 minuten
4. Tags	4 minuten
5. Uitwisseling	5 minuten
6. En nu jij.....	10 minuten
7. Uitwisselen	15 minuten

1. Hoe zei je?

Kijk even terug op de afgelopen twee lessen waarin de leerlingen twee korte verhaalfragmenten hebben geschreven. Leg uit dat ze vandaag gaan oefenen met dialoog schrijven: personages spreken...en laten zich zien door wat en hoe ze iets zeggen.

2. Gebruik van telefoons is niet toegestaan

Nu gaan de leerlingen aan de slag met de zin:

'Gebruik van telefoons is niet toegestaan'

Lees de zin hardop voor.

Instructie:

Bedenk in tweetallen tien verschillende manieren waarop mensen kunnen duidelijk maken dat gebruik van telefoons niet is toegestaan.

Noteer de uitspraken in kolom 1 op je werkblad en (eventueel) wie het zo zou zeggen in kolom 2. Dat kan heel specifiek (een naam) of wat algemener ('oude vrouw', 'leraar', 'politieagent').

Eventuele hulp/toelichting Welke verschillende woorden kunnen mensen gebruiken? En op welke manieren kunnen ze hun zin opbouwen?

Stel je bijvoorbeeld je leraar wiskunde voor: hoe zegt die het? En wat zegt je klasgenoot om je te waarschuwen als de leraar eraan komt? Hoe zegt je moeder het als je na schooltijd vertelt dat je deze regel hebt overtreden? Hoe zou je opa/oma, Geert Wilders, Ali B of Linda de Mol het zeggen?

Formulier tags

3. Uitwisseling

Laat de leerlingen in een viertal de uitspraken vergelijken. Vraag elke groepje om een of twee uitspraken voor te lezen. (Bijvoorbeeld expliciet en impliciet, de bijzonderste/opvallendste uit het groepje). Bespreek even kort met hen wat opvalt.

4. Tags: op welke toon wordt het gezegd en moet je dat vermelden?

De leerlingen gaan nu de kolommen aanvullen met tags.

Instructie:

Je hebt allerlei manieren bedacht waarop mensen je kunnen vertellen dat je geen telefoon mag gebruiken. De toon en de manier waarop de uitspraken worden gedaan, is steeds verschillend en afhankelijk van de persoon en diens gedachtes en gevoelens.

Soms is het nodig om de toon erbij te vermelden. De woorden die je daarvoor gebruikt, noemen we tags. Soms zijn die noodzakelijk en soms niet. In de volgende gevallen zijn de tags veelzeggend, ze voegen echt iets toe:

'Let op!' bulderde de coach.

'Let op,' fluisterde mijn vriendin mysterieus in mijn oor.

'Let op,' gebod de leraar vriendelijk maar dringend.

Opdracht

Zet in de **derde kolom** achter elk/enkele van de tien uitspraken op jullie papier tags waarmee je aangeeft hoe en op welke toon de zin wordt uitgesproken. Gebruik een of meerdere termen.

Vul ook de **vierde kolom** in: is het bij deze uitspraak nodig om aan te geven op welke toon iemand het zegt of maakt de uitspraak zelf dat al duidelijk?

Voorbeelden telefoon: 'Stop je dat ding even weg?' vroeg de lerares retorisch. (niet nodig)

'Geen mobieltjes!' gebod/fluisterde/riep/siste ... (meestal wel nodig)

'Ah, ik heb vandaag nog geen iPhone5 in mijn verzameling ingenomen telefoons!' waarschuwde de lerares op haar nep-lollige manier. (beetje nodig)

Formulier tags

5. Uitwisseling

Bespreek kort enkele verschillende voorbeelden van leerlingen. Welke uitspraken zijn vaker door leerlingen genoemd? Hebben zij dezelfde tags gebruikt? Wat zijn verschillen, wat maakt het uit?

Leerlingen noemen voorbeelden van uitspraken waarbij tags volgens hen niet nodig zijn: kan de klas goed raden welke toon de schrijver in gedachten had?

Wat zijn de verschillende effecten als je wel of niet de toon benoemt? (Show, don't tell.)

6. En nu jij.....

Leerlingen hebben op hun formulier het begin van een verhaaltje. Laat ze de dialoog in het verhaal afmaken.

Instructie:

Een man loopt 's ochtends vroeg moe en slaperig van zijn werk naar huis. Het is nog donker, hij komt uit de nachtdienst. Op een onverlicht paadje ontmoet hij een wezen van een andere planeet: een alien! Die spreekt hem beleefd aan: "Zou u misschien enige vragen willen beantwoorden?"

Schrijf de dialoog tussen de man en de alien (ca. 300 woorden). Je mag alles bedenken, maar het moet wel een dialoog worden en denk goed na over de tags die je wilt gebruiken en over de vraag of je tags wilt gebruiken.

Formulier verhaalbegin

7. Uitwisselen

Leerlingen delen hun dialoog in hun groepje van vier. Ze doen dat als een toneelstukje: Bespreekpunten:

- Welke dialoog/uitspraken vond je opvallend/interessant/creatief? Waarom?
- Welke dialoog van jullie groepje zouden jullie voor de klas willen voorlezen als toneelstukje?

Klassikaal: welke dialoog willen jullie graag delen met de klas. Waarom?

Les 5:

Eén verhaal op verschillende manieren

Deze les oefenen leerlingen met perspectief en de het taalgebruik dat daarmee samenhangt.

Lesindeling:

1. Wie is het?	5 minuten
2. Uitleg taalgebruik en perspectief	3 minuten
3. Eerst een woordweb	5 minuten
4. Uitwisselen	4 minuten
5. Schrijven, go, go, go.....	15 minuten
6. Voorlezen	10 minuten

1. Wie is het?

In de bijlage lees je een vier verschillende versies van het basisverhaaltje van Queneau. Kies twee variaties van hetzelfde verhaal vanuit een verschillend perspectief en lees deze aan de leerlingen voor.

De leerlingen krijgen de volgende luisteropdracht:

Luister heel zorgvuldig en beantwoord de vraag: vanuit wie of wat is dit geschreven?

Noteer tijdens het luisteren een aantal steekwoorden/kenmerken van het personage in je mapje.

Bespreek kort wat de leerlingen bedachten. Waardoor kwamen ze op deze personen?

Fragmenten voor de docent (in mapje les 5)

2. Uitleg taalgebruik en perspectief

Instructie:

Hoe je een verhaal vertelt hangt af vanuit wiens ogen je de gebeurtenissen vertelt: bijvoorbeeld vanuit een kind, een hond, een oude dame, een hipster. Dit noem je het perspectief. Met het perspectief hangt het taalgebruik samen. Het wordt 'gekleurd' door degene die het gebruikt. Een kind gebruikt andere woorden dan een oude dame. Een hond let waarschijnlijk op geuren en geluiden, dus zitten er in een verhaaltje vanuit een hond veel woorden die daarmee te maken hebben. Het is net als in de film: het perspectief bepaalt deels hoe wij als lezer of kijker iets beleven.

Vraag aan de leerlingen in welke voorafgaande les of lessen we ook gewerkt hebben met perspectief.

3. Eerst een woordweb

De leerlingen gaan nu zelf een verhaal schrijven en werken verder aan iets wat ze eerder al bedacht hebben maar dat nu vanuit een nieuw perspectief beschreven wordt.

Instructie:

Je hebt de afgelopen lessen drie verhaaltjes geschreven in je mapje. Kies uit die drie verhalen 1 gebeurtenis waar je vandaag mee aan de slag zou willen. Kies drie perspectieven van waaruit je deze gebeurtenis beschrijft. Net zoals je bij Mix je eigen verhaal een personage hebt gekozen, maar nu mag je zelf kiezen. Maak op het formulier bij ieder personage/perspectief een woordweb.

4. Uitwisselen

Leerlingen wisselen in tweetallen kort hun perspectieven uit en geven elkaar feedback: welke is het meest origineel, zijn er nog leuke aanvullingen te bedenken? Als je samen verder denkt, kun je dan nog meer verzinnen?

5. Schrijven, go, go, go!

Instructie

Kies het web dat jou het meeste oplevert. Beschrijf de gebeurtenis in een nieuw verhaaltje en vanuit het door jou gekozen perspectief. Pas je taalgebruik aan aan de gekozen persoon of aan het gekozen dier. Aan de slag!

6. Voorlezen

Leerlingen lezen in een groepje van 4 aan elkaar hun verhaal voor en schrijven bij ieder verhaal een tip en een top op: iedere leerling krijgt zo 3 tips en 3 tops in zijn mapje. Vraag als er nog tijd is wie zijn verhaal in de klas wil voorlezen.

Les 6: Publiceren!

Deze les schrijven de leerlingen een langer verhaal bij een aantal foto's als eindopdracht van de lessenserie. De leerlingen krijgen 9 foto's en schrijven een kort verhaal waarin minstens 3 van de foto's terug moeten komen. Ze schrijven op de computer, zodat ze hun verhaal digitaal hebben en makkelijk kunnen aanpassen. Leerlingen zitten in tweetallen waarin ze elkaars verhaal gaan lezen naast elkaar. De verhalen worden aan het eind van de lessenserie ingeleverd en gebundeld in een boekje.

Lesindeling:

1. Kies en schrijf	25 minuten
2. Lees & overleg	10 minuten
3. Verbeter en vul aan	15 minuten

1. Kies en schrijf

Deel het formulier met de 9 foto's uit (via de ELO kan ook, of via de mail) en leg uit dat leerlingen een verhaal gaan schrijven bij de foto's, waarbij 3 foto's in het verhaal moeten worden gebruikt:

Instructie:

Schrijf een kort verhaal van ongeveer 300 woorden waarbij je 3 van de 9 foto's gebruikt. Kies de foto's die je inspireren, denk na over wat hen verbindt en schrijf je verhaal.

2. Lees & overleg

Leerlingen lezen elkaars verhaal op het scherm en schrijven in elkaars mapje feedback: twee dingen die ze goed vinden en twee tips ter verbetering. Ze bespreken deze feedback even kort met elkaar.

3. Verbeter & vul aan

Leerlingen vullen hun verhaal aan en verbeteren aan de hand van de feedback die ze kregen. Ze mailen de eindopdracht naar de docent.

Formulier met zes foto's
Computers

Evaluatie

Vraag leerlingen om het vragenlijstje van drie vragen nog een keer in te vullen en vraag in een kort klassengesprek na wat leerlingen van de lessenserie vonden en of ze vonden dat ze er iets van geleerd hebben. Wat vonden ze leuk, wat moeilijk?